

Universiteit
Leiden

Het Ontstaan van de Irakoorlog

Bachelorscriptie

Auteur: N. Embregts

Studentnummer: 1521527

E-mailadres: n.embregts@umail.leidenuniv.nl

Instelling: Universiteit Leiden

Opleiding: Internationale Betrekkingen & Organisaties

Scriptiebegeleider: Drs. R.N.F.M. 't Hart

Woordenaantal: 8541

Datum: 18-06-2018

Inhoudsopgave

Introductie	P. 1
Het Offensief Realisme	P. 3
Mearsheimer's aannames	P. 3
Het wereldsysteem	P. 4
Niet alles is oorlog	P. 5
Een 'onnodige oorlog'	P. 7
Het Ontstaan van de Irakoorlog	P. 9
Historische achtergrond	p. 9
De verboden van een oorlog	p. 11
Het keerpunt	p. 13
<i>Window of opportunity</i>	p. 16
Falende oppositie	p. 17
Toetsing	P. 19
Conclusie	P. 22
<i>Bibliografie</i>	P. 24

Introductie

Op 17 maart 2003 verscheen de Amerikaanse president George W. Bush op internationale televisie met een boodschap voor de Iraakse president Saddam Hussein. Saddam had 48 uur de tijd om zijn land te verlaten (CNN, 2003a). Indien hij dit niet zou doen, zou de Verenigde Staten (VS) op ieder moment Irak kunnen aanvallen. Saddam Hussein verliet zijn land niet en op 19 maart 2003 viel de VS Irak binnen (CNN, 2003b). Volgens de VS was een inval in Irak gelegitimeerd om de Amerikaanse nationale veiligheid te kunnen blijven waarborgen. Irak vormde door haar bezit van massavernietigingswapens en haar banden met terreurorganisatie Al-Qaeda namelijk een directe dreiging. Zo zei president Bush:

The danger is clear. Using chemical, biological or, one day, nuclear weapons obtained with the help of Iraq, the terrorists could fulfill their stated ambitions and kill thousands or hundreds of thousands of innocent people in our country or any other (CNN, 2003a).

In deze scriptie wordt onderzocht hoe de Irakoorlog heeft kunnen ontstaan; hoe de VS tot het besluit is kunnen komen om Irak binnen te vallen. Om dit te kunnen bewerkstelligen, zal aan de hand van het offensief realisme worden gekeken hoe staten zich binnen het internationale systeem gedragen en hoe ze zouden moeten handelen. Het antwoord op deze vragen zal moeten uitwijzen of de inval van de VS in Irak te verklaren valt als deze vanuit het perspectief van het offensief realisme wordt bekeken. De centrale onderzoeksvraag van deze scriptie luidt dan ook: Is het offensief realisme in staat de Irakoorlog te verklaren?

Het offensief realisme is echter geen afgebakende theorie; binnen de theorie bestaan verschillende opvattingen en aannames (Labs, 1997) (Mearsheimer, 2001) (Johnson, Phil & Thayer, 2016). Om in dit onderzoek toch een duidelijke definitie aan het offensief realisme te kunnen geven is ervoor gekozen om de definitie die Mearsheimer (2001) aan de theorie geeft aan te houden.

Naast de verschillende theorieën van waaruit de Irakoorlog bekeken kan worden, zijn er ook veel verschillende aspecten die worden genoemd bij het ontstaan van deze oorlog. Om hierin het overzicht te kunnen bewaren en kijkend naar de lengte van dit paper zijn daarom enkele aspecten uitgelicht en andere aspecten achterwege gelaten.

In de literatuur worden verschillende oorzaken gegeven waarom de VS Irak binnen is gevallen, zoals de wil van de VS om meer macht te krijgen over Iraks olievelden (Bennis, 2003), het afmaken van de oorlog die de VS in 1990-1991 had met Irak (Clarke, 2004, 265) of om betere banden te creëren tussen Israël en de Arabische wereld (Flibbert, 2006, 316). Dit onderzoek beperkt zich echter tot het geloof in het bezit van massavernietigingswapens en de banden tussen Irak en Al-Qaeda als beweegredenen van de VS om een oorlog met Irak te starten.

Verder zijn er veel verschillende actoren betrokken geweest bij de inval van de VS in Irak, zoals de Verenigde Naties (VN), Irak zelf en andere staten en grootmachten. In deze scriptie zal echter de focus liggen op het gedrag van de VS en haar keuzes. Het gedrag van andere staten, organisaties of individuen wordt grotendeels buiten beschouwing gelaten.

Met deze richtlijnen zal gezocht worden naar een antwoord op de centrale onderzoeksvraag. Om dit te bewerkstelligen zal allereerst een uiteenzetting van het offensief realisme gegeven worden. Aan de hand van dit theoretisch kader wordt gekeken wat de positie van het offensief realisme is met betrekking tot de Irakoerlog en zal een hypothese worden geformuleerd. In de analyse wordt het ontstaan van de Irakoerlog uitgelegd; wat het verloop er naartoe was en hoe de keuze voor deze oorlog tot stand is gekomen. Vervolgens zal de hypothese getoetst worden aan de hand van de analyse en de aannames van het offensief realisme. Het stuk zal eindigen met een conclusie.

Het Offensief Realisme

Het offensief realisme is één van de vele theorieën binnen de internationale betrekkingen die probeert de gedragingen van staten en de werkingen van het internationale systeem te verklaren en te voorspellen. Deze theorie is voortgekomen uit het realisme, een invloedrijke theorie binnen de internationale betrekkingen (Sterling-Folker, 2006, 13). Net als het realisme, bekijkt het offensief realisme de wereld zoals deze is; niet zoals deze zou moeten zijn (Baylis, Smith & Owens, 2017, 102). Beide theorieën zien in deze wereld de soevereine staten als de belangrijkste actoren binnen het internationale systeem (Baylis, Smith & Owens, 2017, 113). Deze staten zullen volgens het offensief realisme altijd hun eigen belangen boven de belangen van het internationale systeem zetten.

John Mearsheimer heeft als politiek wetenschapper veel invloed gehad op het offensief realisme als theorie (Pashakhanlou, 2013). In zijn boek *The Tragedy of Great Power Politics* (2001) stelt hij dat grootmachten altijd op zoek zijn naar manieren om hun macht te vergroten ten opzichte van hun rivalen (Mearsheimer, 2001, 29). Mearsheimer definieert grootmachten als staten die voldoende militaire capaciteiten hebben om een serieuze oorlog te beginnen tegen de machtigste staat van de wereld (Mearsheimer, 2001, 5). De reden waarom staten zich zo gedragen zoals ze doen is volgens Mearsheimer te verklaren aan de hand van vijf aannames.

Mearsheimer's aannames

Zijn eerste aanname is dat het internationale systeem in een anarchistische staat verkeert (Mearsheimer, 2001, 30). Dit betekent dat er geen autoriteit is binnen het wereldsysteem die de macht heeft om over soevereine staten te heersen. Staten zijn de hoogste macht binnen de internationale gemeenschap, wat betekent dat er geen supranationale overheid bestaat die staten ervan kan weerhouden ten oorlog te gaan of staten kan straffen op het moment dat ze dit wel doen (Mearsheimer, 2001, 30).

De tweede aanname is dat grootmachten altijd in het bezit zijn van offensieve militaire capaciteiten (Mearsheimer, 2001, 30). Grootmachten hebben hierdoor het vermogen om andere staten aan te vallen en wellicht te annexeren. Dit zorgt ervoor dat grootmachten altijd een zekere dreiging zullen vormen voor andere staten (Mearsheimer, 2001, 30-31).

Als derde aanname wordt gesteld dat staten nooit zeker kunnen zijn van de intenties van andere staten. Daarom moeten ze altijd op hun hoede zijn binnen de internationale

gemeenschap, zelfs tegenover bondgenoten (Mearsheimer, 2001, 31). Grootmachten hebben namelijk de militaire capaciteiten om kwaad te doen en een staat kan er nooit 100 procent zeker van zijn dat een bondgenoot niet plotseling een vijand wordt (Mearsheimer, 2001, 31).

Mearsheimer's vierde aanname is dat overleving de hoogste prioriteit geniet bij grootmachten (Mearsheimer, 2001, 31). Staten zullen er alles aan doen om hun grondgebied en soevereiniteit te behouden en te beschermen. Wanneer ze dit namelijk niet doen en een staat wordt ingenomen, kan een staat ophouden te bestaan. Er is dus niks belangrijker voor staten dan proberen hun overlevingskans binnen een anarchistisch wereldsysteem zo groot mogelijk te maken.

Als laatste aanname wordt gesteld dat grootmachten rationele actoren zijn (Mearsheimer, 2001, 31). Staten maken strategische keuzes om hun kans op overleven te vergroten. Hiervoor kijken ze niet alleen naar hun eigen gedrag, maar proberen ze tevens het gedrag van andere staten te voorspellen en hier op in te spelen (Mearsheimer, 2001, 31).

Het wereldsysteem

Volgens Mearsheimer (2001) zijn deze vijf aannames los van elkaar niet erg bepalend voor het gedrag van een staat. Deze vijf aannames samen creëren daarentegen het 'tragische' wereldsysteem waarin staten elkaar eerder vrezen en wantrouwen dan waarin ze durven samen te werken. Grootmachten zijn altijd bang aangevallen te worden door andere grootmachten, vanwege hun militaire capaciteiten (Mearsheimer, 2001, 32). Om in deze toestand te kunnen overleven, is het voor grootmachten van belang een grotere macht te zijn ten opzichte van, of ten koste van, hun rivalen (Mearsheimer, 2001, 29)

Mearsheimer definieert de 'macht' van een staat namelijk aan de hand van de hoeveelheid militaire capaciteiten die een staat bezit, of de mogelijkheden die een staat heeft deze op te bouwen (Mearsheimer, 2001, 55-56). Een grootmacht met grotere militaire capaciteiten en dus meer macht, heeft een grotere kans op het winnen van oorlog dan en zwakkere grootmacht; hoe groter het machtsverschil, hoe terughoudender de zwakkere staat zal zijn de sterkere staat aan te vallen (Mearsheimer, 2001, 33-37). Een grootmacht zal dus altijd op zoek zijn naar manieren om haar macht te maximaliseren en zo een aanval voor andere grootmachten zo onaantrekkelijk mogelijk te maken (Mearsheimer, 201, 34). Het gevolg van dit defensiebeleid is een *security dilemma* binnen het wereldsysteem (Mearsheimer, 2001, 35-36). De machtsmaximalisatie, en dus grotere veiligheid, van een grootmacht zorgt voor een grotere militaire dreiging voor andere staten.

Het internationale systeem zorgt er dus voor dat staten hun eigen veiligheid altijd voorop zullen stellen en dat machtsmaximalisatie hun veiligheid verbetert. Dit systeem zorgt er tevens voor dat machtsmaximalisatie een minder veilige leefomgeving creëert voor andere staten. Door de situatie van anarchie en een constante onzekerheid waarin staten zich begeven, hebben staten de neiging machtsmaximalisatie van een grootmacht te interpreteren als een offensieve daad. Als rationele actoren reageren andere grootmachten hierop door zelf eveneens offensief te gaan handelen (Mearsheimer, 2001, 32).

Volgens Mearsheimer (2001) zijn staten op zichzelf geen agressieve actoren. Het is de structuur van het internationale systeem die ervoor zorgt dat grootmachten offensieve neigingen hebben; niet de eigenschappen van individuele staten. De vijf aannames van Mearsheimer schetsen een wereld waarin staten genoodzaakt zijn hun macht te vergroten en zich dus voor de buitenwereld offensief te gedragen. Door deze noodzaak is volgens het offensief realisme het gedrag van staten universeel en kan hun gedrag aan de hand van het wereldsysteem worden verklaard en voorspeld, ongeacht hun politieke systemen of andere binnenlandse kenmerken en factoren (Mearsheimer, 2001, 17).

Niet alles is oorlog

Ondanks Mearsheimer's (2001) argument dat staten agressieve neigingen hebben, betekent dit niet dat grootmachten constant met elkaar in oorlog zijn. De baten van een oorlog moeten altijd opwegen tegen de kosten ervan (Mearsheimer, 2001, 37). De hoeveelheid angst moet dus groot genoeg zijn om een oorlog te kunnen legitimeren; hoe groter de angst, hoe groter de kans op een conflict (Mearsheimer, 2001, 42).

De hoeveelheid angst die grootmachten voor elkaar voelen verandert in tijd en ruimte; hierin is de militaire capaciteit van grootmachten een belangrijke factor (Mearsheimer, 2001, 43). Hoe groter de militaire capaciteit van een grootmacht is, hoe groter de dreiging is die deze grootmacht vormt voor vijanden. Militaire capaciteit is echter niet de enige factor die bepalend is voor de angst tussen staten.

Ten eerste speelt het soort militaire capaciteit een rol. Staten waarvan beide partijen in het bezit zijn van nucleaire wapens zijn minder bang voor elkaar dan staten zonder nucleaire wapens (Mearsheimer, 2001, 43-44). Indien een staat een nucleaire aanval kan overleven en daarop deze aanval kunnen vergelden door eveneens een nucleair wapen te gebruiken, ontstaat de situatie van *mutual deterrence*. Beide staten zouden elkaar met nucleaire wapens kunnen raken. Het gebruik van nucleaire wapens is echter zo desastreus dat nucleaire machten

terughoudend zullen zijn met het gebruik ervan, waardoor beide nucleaire machten minder bang hoeven te zijn voor een aanval (Mearsheimer, 2001, 44).

Ten tweede zijn staten die uit elkaar worden gehouden door grote hoeveelheden water minder snel bang voor elkaar. Oceanen en andere wateren beperken namelijk de mogelijkheden voor grootmachten om hun militaire capaciteit ten volle in te zetten, waardoor de kans op een overwinning wordt belemmerd (Mearsheimer, 2001, 44). Staten hoeven hierdoor minder bang te zijn dat ze worden aangevallen.

De situatie waarin een grootmacht de minste angst zou hebben, is wanneer deze grootmacht de machtigste staat van het wereldsysteem zou zijn, een mondiale hegemoon (Mearsheimer, 2001, 236). Dit zou in feite betekenen dat deze staat de enige grootmacht in het wereldsysteem zou zijn (Mearsheimer, 2001, 40). Echter, het is nog nooit voorgekomen dat één staat zoveel militaire capaciteiten had dat het zichzelf een mondiale hegemoon heeft mogen noemen (Mearsheimer, 2001, 236).

Om deze redenen streven grootmachten niet naar mondiale, maar regionale hegemonie (Mearsheimer, 2001, 138). De ideale situatie voor een regionale hegemoon is wanneer deze staat de enige regionale hegemoon in de wereld is. Wanneer andere regio's namelijk geen regionale hegemoon kennen, zullen grootmachten in die regio's gefocust zijn op een onderlinge strijd voor deze positie. Hierdoor is de reeds bestaande regionale hegemoon minder belangrijk en is een militaire confrontatie met deze grootmacht minder waarschijnlijk (Mearsheimer, 2001, 141).

De meest veilige positie voor een regionale hegemoon is dus de positie van enige regionale hegemoon. Het gevolg is dat machtsmaximalisatie niet meer het belangrijkste doel is van deze grootmacht, maar het voorkomen dat andere grootmachten eveneens de positie van regionale hegemoon weten te bemachtigen (Mearsheimer, 2001, 41). Hierdoor wordt de alleenstaande regionale hegemoon een uitzondering in het systeem, het wordt de enige status-quo macht binnen het wereldsysteem (Mearsheimer, 2001, 237).

Op dit moment is de Verenigde Staten (VS) de enige regionale hegemoon van de wereld en, volgens het offensief realisme, de enige status-quo macht binnen het internationale systeem (Mearsheimer, 2001, 143). Naar mijn opvattingen van het offensief realisme betekent dit dat de VS geen redenen heeft om een oorlog te beginnen om haar macht te maximaliseren. Dit betekent echter niet dat de VS niet meer op een vreedzame manier haar macht kan proberen te vergroten. De VS zou volgens het offensief realisme daarentegen wel een oorlog kunnen starten om de status-quo te behouden, omdat deze situatie voor hen de meest veilige situatie is.

Een ‘onnodige oorlog’

Ondanks dat volgens bovenstaande redenering de VS niet zomaar ten oorlog zou mogen gaan, is de VS in 2003 Irak binnengevallen. Deze actie is aan de hand van de aannames van het offensief realisme moeilijk te verklaren. Volgens Mearsheimer & Walt (2003) was Irak namelijk geen dreiging voor de Verenigde Staten (VS). Daarbij had Irak in deze tijd niet het vermogen de status-quo te veranderen. De oorlog die de VS in maart 2003 met Irak begon was volgens Mearsheimer & Walt (2003) dus een ‘onnodige oorlog’.

De Bush administratie zag in de periode voor de Irakoerlog Saddam Hussein als een onvoorspelbare, irrationele en roekeloze leider (Mearsheimer & Walt, 2003, 51) . De maatregelen die de Amerikanen hadden genomen om van de massavernietigingswapens van Saddam af te komen hadden volgens hen niet geholpen. Bovendien maakte Iraks banden met Al-Qaeda het regime nog gevaarlijker (Mearsheimer & Walt, 2003, 51). Volgens de Bush administratie was deze dictatoriale leider in combinatie met massavernietigingswapens en banden met Al-Qaeda een voldoende dreiging voor de veiligheid van de VS om een aanval in Irak te legitimeren (The Guardian, 2002).

Mearsheimer & Walt (2003) stellen echter dat Saddam niet zo onvoorspelbaar en roekeloos was als de voorstanders van een oorlog in Irak dachten. Zo is Saddam in de ruim 30 jaar dat hij aan de macht is geweest twee oorlogen begonnen, in 1980 met Iran en in 1990 met Koeweit (Mearsheimer & Walt, 2003, 52-53). Irak viel in beide gevallen aan op het moment dat haar eigen veiligheid in het geding kwam en haar buurlanden kwetsbaar genoeg waren om een beperkte militaire overwinning te behalen (Mearsheimer & Walt, 2003, 52-53). Dit is vanuit het offensief realisme een verklaarbare handeling. Op deze manier probeerde Saddam zijn macht te vergroten en zo de veiligheid van Irak te verbeteren

De geschiedenis laat daarbij zien dat Saddam Hussein wel degelijk af te schrikken was door de VS. In 1994 mobiliseerde Bagdad haar troepen weer naar de grens met Koeweit. Maar toen de VN met een waarschuwing kwam en de VS dreigde opnieuw in te grijpen, hield Saddam zich in en trok zich terug (Mearsheimer & Walt, 2003, 55). De vermeende dreiging van Saddam Hussein tegenover de VS en de aanname dat Irak niet af te schrikken zou zijn is volgens Mearsheimer & Walt (2003) dus onjuist.

Het maakt hierbij volgens hen, niet eens uit of Saddam nu wel of niet in het bezit is van nucleaire wapens. Door het principe van *mutual deterrence* zou de VS namelijk altijd in staat zijn Irak te weerhouden van agressieve acties met nucleaire wapens (Mearsheimer & Walt, 2003, 56). Indien Irak de VS zou aanvallen met nucleaire wapens zou Irak er bijna

zeker van kunnen zijn dat het zelf eveneens wordt aangevallen met nucleaire wapens, door de VS.

Daarbij is het idee dat Irak nucleaire wapens zou doorgeven aan terroristische organisaties als Al-Qaeda evenzeer iets wat de VS niet zou hoeven te vrezen. Het zou voor Irak net zo gevaarlijk zijn om nucleaire wapens aan terroristische organisaties te geven als voor iedere andere staat. Wanneer Saddam dit zou doen zou hij namelijk de controle over deze wapens verliezen en het risico lopen zelf slachtoffer te worden van zijn eigen nucleaire wapens (Mearsheimer & Walt, 2003, 58). Een staat zou volgens het offensief realisme nooit vrijwillig haar militaire macht afstaan aan een andere partij, omdat dit een negatieve invloed zou hebben op haar eigen macht en dus haar eigen veiligheid (Mearsheimer, 2001, 55).

Aan de hand van de visie van Mearsheimer & Walt (2003) was de oorlog van de VS met Irak dus een 'onnodige oorlog'. Kijkend naar het handelen van Irak in de decennia voor de Irakoorlog was Irak een rationele staat die volgens de aannames van het offensief realisme handelde. Volgens het offensief realisme was Saddam Hussein dus helemaal geen irrationele en onvoorspelbare leider. Het gedrag van de VS is daarentegen veel minder makkelijk te verklaren aan de hand van het offensief realisme. Ondanks dat Irak volgens het offensief realisme geen dreiging vormde voor de VS zijn ze namelijk toch Irak binnen gevallen. Hiermee zijn ze tegen de aannames van Mearsheimer in gegaan en heeft de VS tegen de logica van het wereldsysteem in gehandeld.

De hypothese die in dit onderzoek een verklaring tracht te geven het voor handelen van de VS luidt: Het offensief realisme, aan de hand van de uitleg van Mearsheimer, is niet in staat het ontstaan van de Irakoorlog te verklaren, omdat het offensief realisme er van uit gaat dat het gedrag van alle staten in de wereld, waaronder de VS, verklaard en voorspeld kan worden door de werkingen van het internationale systeem.

Het Ontstaan van de Irakoorlog

Het besluit om een staat aan te vallen wordt meestal niet binnen een dag gemaakt. Hierbij komen vaak veel actoren en overwegingen kijken. Deze overwegingen evalueren zich vervolgens stukje bij beetje richting een oorlog (Harvey, 2012, 273). Dit proces richting een oorlog is ook te zien wanneer we terugkijken naar de oorsprong van het besluit van de VS om Irak binnen te vallen. In dit hoofdstuk zal deze oorsprong en het verloop richting een oorlog uiteen gezet worden.

Historische achtergrond

In de jaren '70 van de vorige eeuw werd de Golfregio een belangrijkere regio binnen het internationale systeem. Door de groeiende vraag naar olie en de stijgende olieprijs kregen de olieproducerende landen meer economische macht en waren ze beter in staat hun legers verder uit te bouwen (Gause, 2010, 16-17). In deze periode speelde de Koude Oorlog eveneens een belangrijke rol op het wereldtoneel; zo ook in de Golfregio. Saudi-Arabië en Iran hadden voor de kant van de Verenigde Staten (VS) gekozen, terwijl Irak aan de kant van de Sovjet-Unie stond (Gause, 2010, 17). Voor de VS waren Saudi-Arabië en Iran in deze tijd de *'twin pillars'* in de regio, bedoeld om de belangen van de VS te behartigen en de status quo in de regio te behouden (Gause, 2010, 21). Deze status quo zou echter niet lang meer bestaan.

In 1979 begon in Iran de Iraanse Revolutie. De Iraanse monarchie kwam na een coup ten val en de anti-Amerikaanse oppositieleider ayatollah Khomeini greep de macht (Gause, 2010, 46). Door deze regimeverandering verloor de VS een belangrijke partner in de Golfregio en daarmee veel invloed en controle in het gebied. Dit was het moment waarop de VS besloot een grotere militaire rol te gaan spelen in de Golfregio (Gause, 2010, 57). 1979 was bovendien het jaar dat Saddam Hussein het presidentschap overnam van zijn voorganger Ahmad Hassan al-Bakr en de nieuwe leider van Irak werd (Gause, 2010, 50-51).

De Iraanse Revolutie zorgde voor een ideologische dreiging voor Irans buurlanden, wat op 22 september 1980 leidde tot een inval in Iran door het Iraakse leger (Gause, 2010, 57). Irak en Iran vochten van 1980 tot 1988. Tijdens deze oorlog genoot Irak de steun van onder andere de VS en Saudi-Arabië (Gause, 2010, 70-78). Voor de VS was het van belang om te voorkomen dat Iran een grotere macht in de Golfregio zou worden en mogelijk zou uitgroeien tot een regionale hegemoon. Een positieve bijkomstigheid voor de VS was dat de

Amerikanen door hun diplomatieke en militaire inmenging zonder conflict verschillende permanente bases in enkele Golfmonarchieën wisten te bemachtigen (Gause, 2010, 88).

In 1990 stond Irak er slecht voor. De oorlog had Saddam Hussein meer gekost dan verwacht en door de lage olieprijsen en overproductie van onder andere Koeweit maakte Irak economisch slechte tijden mee (Gause, 2010, 92-93). Daarbovenop voelde Irak zich onder druk gezet door internationale kritieken op haar nucleaire wapenprogramma en vermeende dreigingen van Israël en de VS (Gause, 2010, 92-94).

Overtuigd van het idee dat er een internationale dreiging heerste tegenover zijn regime veranderde Saddam zijn buitenlandbeleid naar een vijandigere toon (Gause, 2010, 94). Dit resulteerde op 2 augustus 1990 in een aanval op Koeweit door het Iraakse leger. Als reactie hierop leidde de VS een internationale coalitie die in februari 1991 Irak uit Koeweit verdreef (Gause, 2010, 111-114). In dit geval moest de VS wederom voorkomen dat de status-quo in de Golfregio zou veranderen; deze keer door Irak. Irak was verslagen, maar ondanks de opstanden in het noorden en zuiden van Irak die het gevolg waren, bleef Saddams regime aan de macht (Gause, 2010, 114).

Irak kreeg te maken met grote internationale economische sancties, als consequentie van de inval (Gause, 2010, 114). Hierdoor zakte de Iraakse economie nog meer af, met grote gevolgen voor de Iraakse bevolking (Gause, 2010, 122). In loop van tijd groeide de internationale weerstand tegen de sancties, maar de VS wist met haar veto in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (VN) resoluties tegen te houden die de sancties zouden doen opheffen (Gause, 2010, 122). De VS hoopte namelijk dat door de onrust in het land en de economische sancties een interne coup ervoor zouden zorgen dat Saddam zou worden afgezet. De VS vond Irak onder het bewind van Saddam te expansionistisch en agressief (Schmidt & Williams, 2008, 207). Tot grote frustratie van de Amerikanen bleef Saddam aan de macht (Jakobsen, 2012).

Na de Golfoorlog van 1990 -1991 groeide de militaire capaciteit van de VS in de Golfregio enorm (Gause, 2010, 114). Daar waar de Golfstaten in de tijd van de Koude Oorlog terughoudend waren in hun openheid richting de VS, werden de Amerikaanse krijgsmachten nu enthousiast onthaald (Clarke, 2004, 38). Hierdoor was de VS in staat om in onder andere Koeweit, Bahrein, Qatar en de Verenigde Arabische Emiraten hun militaire capaciteiten op te bouwen (Gause, 2010, 127-128).

De VS gebruikte de nieuwe militaire infrastructuur voor een strategische verandering van haar buitenlandbeleid in de Golfregio (Gause, 2010, 127). Met deze militaire middelen kon de VS namelijk een beleid van ‘*dual containment*’ (indammingsbeleid) uitvoeren, waarbij

de VS trachtte Saddam Hussein onder de duim te houden én om Iraanse dominantie in de regio tegen te houden (Gause, 2010, 127). Dit beleid uitte zich in Irak in twee ‘*no-fly zones*’ (Ricks, 2006, 13). De eerste werd ingezet in april 1991, om de Koerden in het noorden van Irak te beschermen tegen luchtaanvallen van het Iraakse leger. De tweede *no-fly zone* werd in 1992 opgezet in het zuiden van Irak, ter bescherming van de Sjiitische bevolking daar (Ricks, 2006, 13). De reden waarom de VS deze groepen beschermde was omdat deze groepen tegen het regime van Saddam waren (Galbraith, 2006, 2).

Vanaf de jaren '70 is de Amerikaanse interesse en invloed in de Golfregio dus alleen maar gegroeid. Dankzij de verschillende conflicten in de hierop volgende decennia heeft de VS haar politieke en militaire invloed in het gebied kunnen vergroten, tot het niveau van continue militaire aanwezigheid in een soevereine staat als Irak. Zonder de uitgebreide militaire infrastructuur die de Amerikanen genoten in de regio waren de mogelijkheden voor een indammingsbeleid een stuk beperkter geweest, evenals de mogelijkheden om een oorlog te starten met Irak. Misschien was zonder deze militaire infrastructuur een inval zelfs niet eens mogelijk geweest (Gause, 2010, 135). De VS en Irak worden immers uit elkaar gehouden door enorme oceanen die een massale aanval op Irak anderszins erg hadden bemoeilijkt voor de VS.

De verboden van een oorlog

Van 1991 tot 2001 hield de VS het indammingsbeleid tegenover Irak vol. Toch bleek het niet ideaal te zijn. In 1998 bestond daarom al een groep die tegen dit beleid pleitte, de neoconservatieve *Project for the New American Century* (PNAC). De neoconservatieven in de VS zagen de VS als enige supermacht in de wereld (Schmidt & Williams, 2008, 195). Zij vonden dat de VS als supermacht de taak had te zorgen voor een vreedzame wereld. Volgens de neoconservatieven was dit te bewerkstelligen met behulp van de *democratic peace theory*. Volgens deze theorie voeren democratieën geen oorlog met elkaar, omdat in staten waar de bevolking de macht heeft een oorlog sneller wordt afgewezen dan in niet-democratieën (Schmidt & Williams, 2008, 196). De neoconservatieven dachten dat als de VS overal in de wereld democratie zou bevorderen dit een veiligere situatie zou creëren voor de wereld; zo ook de VS. Om dit te bewerkstelligen zou ook het Midden-Oosten democratischer moeten worden, beginnend met een regimeverandering in Irak (Ricks, 2006, 48).

Daarbij kostte het beleid de VS ongeveer 1 miljard US dollar per jaar en de bemoeienis van de VS in de Golfregio gaf Al-Qaeda-leider Osama bin Laden een platform waarmee hij zijn anti-Amerikaanse retoriek makkelijker kon verspreiden (Clarke, 2004, 47)

(Ricks, 2006, 16-17). Bovendien bezweek Saddam maar niet onder de druk van de economische sancties en militaire dreigingen, terwijl de Iraakse bevolking hier steeds meer onder leed (Ricks, 2006, 13-18). Voor hen was de situatie in al die tijd ondanks de inmenging van de VS niet verbeterd. Volgens de PNAC bracht indamming en diplomatie geen verandering in Irak. Zij vonden dat het weghalen van Saddam Hussein en een regimeverandering in Irak het belangrijkste doel van het Amerikaanse buitenlandbeleid zou moeten zijn (Schmidt & Williams, 2008, 195-201).

Binnen de Clinton administratie, die destijds aan de macht was, was de neoconservatieve gedachtegang niet erg populair (Ricks, 2006, 24-27). De PNAC waren niet in staat hun invloed uit te oefenen op de Amerikaanse politiek. Dit veranderde echter toen een aantal leden van de PNAC, zoals Wolfowitz, Rumsfeld, Cheney en Armitage, een paar jaar later onderdeel werden van de Bush administratie.

Ondanks dat de Clinton administratie niet geïnteresseerd was in de ideeën van de PNAC, betekende dit niet dat er geen offensieve acties werden ondernomen om machtsmaximalisatie in Irak tegen te houden. Na de Golfoorlog van 1990-1991 nam de VN Veiligheidsraad in 1991 Resolutie 687 aan, waar onder andere in stond dat Irak al haar chemische, biologische en nucleaire wapens moest opgeven (VN Veiligheidsraad, 1991). Dit proces zou onder toezicht van de *United Nations Special Commission for the Disarmament of Iraq* (UNSCOM) moeten plaatsvinden.

De samenwerking tussen UNSCOM en Irak verliep echter niet altijd gemakkelijk (Bennis, 2003, 10). De verhouding tussen beide partijen kwam op een dieptepunt toen in 1998 de UNSCOM in een rapport vermeldde dat Irak weigerde mee te werken (Bennis, 2003, 10). Als reactie hierop lanceerde de VS *Operation Desert Fox*, een vierdaags bombardement op Irak. Tot 2002 zou dit het laatste moment zijn dat UNSCOM toestemming zou krijgen van Irak om de Iraakse wapenprogramma's te controleren (Select Committee on Intelligence, 2004, 20).

Achteraf bleek dat de bombardementen bijna het gehele wapenprogramma van Irak hadden weggevaagd. Althans, wat er van over was gebleven na de Golfoorlog van 1990-1991 (Bennis, 2003, 11). Na *Desert Fox* had Irak deze militaire schade nooit meer kunnen herstellen (Ricks, 2006, 21). Van één van de argumenten die president Bush jr. gebruikte om Irak binnen te vallen, dat Irak verboden wapens zou hebben, was dus al na 1998 geen sprake meer. Dit werd destijds echter niet als zodanig opgemerkt. In de VS was de overheersende gedachte namelijk dat er veel meer voor nodig was dan een paar dagen bombarderen om Saddam klein te krijgen (Ricks, 2006, 19-20).

Operation Desert Fox had niet alleen een grote impact op Irak, maar eveneens op de VS. Volgens de Select Committee on Intelligence (SCI) (2004) was de VS voor haar informatie over Irak sterk afhankelijk van de UNSCOM-inspecties. Toen UNSCOM na 1998 niet meer in Irak was, viel voor de VS een belangrijke informatiebron weg. Aangezien de Amerikaanse inlichtingendiensten zelf geen mensen in Irak hadden zitten, waren ze voor informatie over de wapenprogramma's van Irak na 1998 sterk afhankelijk van Iraakse overlopers en de inlichtingen van andere overheden. Hiervan was echter niet bekend hoe betrouwbaar de informatie was (SCI, 2004, 24). Daarbij kwam het probleem dat de meeste feitelijke informatie die Amerikaanse inlichtingendiensten zelf bezaten over de Iraakse wapenprogramma's al afstamden uit de tijd van de Golfoorlog van 1990-1991 (SCI, 2004, 16). Na 1998 had de VS dus nog maar nauwelijks feitelijke informatie over de huidige stand van zaken in Irak. Dit zou op een later tijdstip voor grote problemen zorgen.

Het keerpunt

Voor de aanslagen van 11 september 2001 (9/11) werd Irak ondanks het indammingsbeleid niet als een directe dreiging gezien door de Amerikanen. Tijdens de campagnes voor de Amerikaanse presidentsverkiezingen van 2000 waren terrorisme en Irak geen belangrijke onderwerpen op de politieke agenda's van zowel de Democraten als de Republikeinen (Ricks, 2006, 24). Er werd zelfs gepleit voor minder Amerikaanse militaire inzet in plaats van meer. Toen de Bush administratie in 2001 was ingesteld, bleef de gerustheid tegenover Irak bestaan. Zo citeerde Ricks (2006) de Amerikaanse *Secretary of State* Colin Powell:

Containment and sanctions, he [Colin Powell] said, 'have worked,' and Saddam Hussein wasn't a threat. 'He has not developed any significant capability with respect to weapons of mass destruction. He is unable to project conventional power against his neighbors. So, in effect, our policies have strengthened the security of the neighbors of Iraq, and these are the policies that we are going to keep in place' (Ricks, 2006, 27).

Na de aanslagen van 9/11 veranderde echter de retoriek tegenover Irak. Daar waar Irak voor 9/11 niet werd gezien als een grote dreiging, zonder verboden wapens en waar indamming en sancties zouden werken, gaf president Bush in 2002 een hele andere visie:

After 11 years during which we've tried containment, sanctions, inspections, even selected military action, the end result is that Saddam Hussein still has chemical and biological weapons and is increasing his capabilities to make more. And he is moving ever closer to develop a nuclear weapon (The Guardian, 2002).

Een belangrijk element in deze verschuiving zijn de aanslagen van 9/11 zelf geweest. Door 9/11 kreeg de VS namelijk een enorme schok te verduren (Cox, 2002, 269). De aanslagen op Amerikaans grondgebied waren een bevestiging dat zelfs de VS met al haar capaciteiten en maatregelen niet resistent was tegen een aanslag van buitenaf (Cox, 2002, 269). Dit had grote gevolgen voor de kijk van de VS op de wereld. Zo zei *Vice President* Richard Cheney:

... 9/11 changed everything. It changed the way we think about threats to the United States. It changed about our recognition of our vulnerabilities. It changed in terms of the kind of national security strategy we need to pursue, in terms of guaranteeing the safety and security of the American people (NBC, 2003)

Deze verhoogde angst en drang voor verandering had niet alleen invloed op politici, maar eveneens op instituties zoals de inlichtingendiensten. Ondanks het gebrek aan feitelijke informatie werden na 9/11 toch harde uitspraken gedaan door de inlichtingendiensten. Binnen de inlichtingendiensten heerste een sterke aanname dat Irak nog altijd in het bezit was van massavernietigingswapens. Dit idee vond zijn oorsprong in het feit dat vóór de Golfoorlog van 1990-1991 Irak bezig was met het ontwikkelen van massavernietigingswapens en dit voor de internationale gemeenschap had geprobeerd verborgen te houden (SCI, 2004, 18). Destijds hadden de Amerikaanse inlichtingendiensten dit niet zien aankomen. Toen Irak niet volledig meewerkte met UNSCOM en hen na 1998 de toegang tot hun wapenprogramma's volledig had geweigerd maakte Irak zichzelf volgens de inlichtingendiensten weer verdacht in het bezit te zijn van verboden wapens (SCI, 2004, 18).

Na de aanslagen van 9/11 waren de inlichtingendiensten er zeker van dat Irak in het bezit was van massavernietigingswapens. De inlichtingendiensten hadden de aanslagen van 9/11 namelijk niet zien aankomen en dus niet kunnen voorkomen (Ricks, 2006, 31-32). De angst was dat ze in het geval van Irak misschien evenzeer zaken over het hoofd zagen, waardoor Irak in theorie een minder grote dreiging leek dan de staat in werkelijkheid was. Echter, een tragedie als 9/11 zou niet nog eens mogen gebeuren; de dreiging van Irak zou

moeten worden gestopt voordat deze uit de hand zou lopen (Ricks, 2006, 32). Zoals de *National Security Adviser* van de VS, Condoleezza Rice zei:

The problem here is that there will always be some uncertainty about how quickly he [Saddam Hussein] can acquire nuclear weapons. But we don't want the smoking gun to be a mushroom cloud (CNN, 2003).

Wat de VS echter maar niet wilde geloven was dat Irak helemaal niet in het bezit was van verboden wapens. Door het sterke geloof in hun eigen aannames en de verhoogde angst na 9/11, creëerde inlichtingendiensten hun eigen waarheid. Bewijs dat hun aanname kon bevestigen werd met beide handen aangepakt terwijl ze bewijs wat deze aanname weerlegde niet serieus namen (SCI, 2004, 19). Het geloof in het bestaan van nucleaire wapens in Irak ging zo ver dat de inlichtingendiensten niet eens de controlemechanismen gebruikten die de organisaties hadden om hun aannames te testen (SCI, 2004, 18).

Ook de VN-inspecteurs van UNSCOM konden de Amerikaanse inlichtingendiensten niet op andere gedachten brengen. Toen zij in november 2002 weer Irak binnen gelaten werden konden zij geen bewijs vinden van massavernietigingswapens. Hierbij verwierpen ze een aantal aannames van de Amerikaanse inlichtingendiensten over Irak hadden gemaakt. Echter, de Amerikaanse inlichtingendiensten achtten deze informatie als onbelangrijk (SCI, 2004, 20). Dat UNSCOM geen bewijs kon vinden betekende volgens hen niet dat er geen verboden wapens waren. In plaats van hun eigen aannames in twijfel te trekken waren de inlichtingendiensten ervan overtuigd dat de Irakezen op een zeer sluwe manier hun massavernietigingsprogramma's voor de buitenwereld verborgen wisten te houden (SCI, 2004, 22). Zelfs toen Saddam Hussein in eigen persoon vertelde dat hij niet in het bezit was van massavernietigingswapens en eveneens geen banden had met Al-Qaeda maakte dit geen verschil voor Washington (BBC, 2003).

Achteraf bleek dat niet alleen de inlichtingendiensten foutieve analyses hadden gemaakt. De aannames werden daarbovenop steeds sterker geformuleerd naarmate ze bij hogere ambtenaren terecht kwamen (Ricks, 2006, 55). Doorgaans wordt informatie minder juist stellig geformuleerd naarmate hogere gezaghebbers ernaar kijken en komt er meer ruimte voor discussie. Echter, in het geval van Irak werd het bewijs juist aangedikt. Op deze manier werden foutieve aannames omgevormd tot harde feiten die vervolgens als zodanig bij de politieke elite terecht kwamen.

In september 2002 kwamen de inlichtingendiensten met een rapport over de massavernietigingswapenprogramma's van Irak, de *National Intelligence Estimate* (NIE) (Ricks, 2006, 52). De NIE was bedoeld om leden van het *Congress* in te lichten over de stand van zaken in Irak, voordat zij groen licht zouden geven voor een oorlog. In het rapport stond vermeld dat Irak ondanks de VN resoluties haar ontwikkelingsprogramma's voor massavernietigingswapens door had gezet (Intelligence Community, 2002). Het gevolg was dat via dit rapport de Amerikaanse inlichtingendiensten de Amerikaanse politiek foutief inlichtte over de situatie in Irak in de tijd voor de oorlog.

Window of Opportunity

Echter, alleen het bezit van massavernietigingswapens zou geen voldoende reden mogen zijn om een staat aan te vallen. Noord-Korea en Iran hadden immers ook actieve nucleaire wapenprogramma's en waren beide geen vrienden van de VS, terwijl deze staten niet werden bedreigd met een inval van de VS (Galbarith, 2006, 3). Daarbij zou het fenomeen van *mutual deterrence* de kans op een oorlog juist moeten verkleinen. De dreiging van Irak zou dus op een andere manier verklaard moeten kunnen worden; de neoconservatieven wisten hoe. Zij linkten Irak aan een daadwerkelijk bestaande dreiging van de VS, terroristische aanslagen.

9/11 was voor de neoconservatieven een uitgesproken kans om hun gewenste buitenlandbeleid richting Irak door te drukken. Al in 1998 pleitten de PNAC voor een regimeverandering in Irak (Ricks, 2006, 17-18). Zij hadden destijds echter weinig invloed op de Amerikaanse politiek. In 2001 was deze situatie anders, toen leden van de PNAC belangrijke posities vervulden binnen de Bush administratie. Dankzij hun politieke invloed konden mensen als Wolfowitz (*Deputy Defence Secretary*), Rumsfeld (*Defence Secretary*), Cheney (*Chief of Staff* en *National Security Adviser*) en Armitage (*Deputy Secretary of State*) 9/11 gebruiken als *window of opportunity*, om de noodzaak van een inval in Irak duidelijk te maken. Zo zei Wolfowitz over de link tussen Irak en de terroristische aanslagen op de VS:

You give bin Laden too much credit. He could not do all these things like the 1993 attack on New York, not without a state sponsor [like Iraq]. Just because FBI and CIA have failed to find the linkages does not mean they don't exist (Clarke, 2004, 232).

Door de neoconservatieven werd het beeld geschetst dat door het behouden van de status quo de VS juist in gevaar was gekomen en dat het tijd was voor een nieuwe veiligheidsstrategie, gebaseerd op de *democratic peace theory*. Door een democratische

regimeverandering in Irak te bewerkstelligen zou er een sneeuwbaaleffect in de Golfregio komen, waardoor de hele Golfregio democratischer zou worden (Yordán, 2006, 2). Daarbij zou deze regimeverandering ervoor zorgen dat Irak haar banden met terreurgroepen zou verbreken. De neoconservatieven wilden dus radicale veranderingen in het Midden-Oosten.

Het punt van de neoconservatieven werd versterkt door het feit dat de *no-fly zones* in Irak een steeds hogere tol begonnen te eisen van het Amerikaanse leger (Ricks, 2006, 43). De aanslagen van 9/11 waren opgeëist door Al-Qaeda, de terreurgroep van Osama bin Laden. Als antwoord hierop viel de VS Afghanistan binnen, waar Al-Qaeda haar basis had (Gause, 2010, 48). Bin Laden werd echter niet gevonden. Door deze militaire acties kwam er steeds meer druk te staan op het Amerikaanse leger en werd de roep om een verandering van het buitenlandbeleid richting Irak door 9/11 dus alleen maar groter. Deze druk kon door de PNAC worden gebruikt om beleid hun richting in te sturen.

De media en de Amerikaanse bevolking waren eveneens overtuigd van de dreiging van Irak. Wat achteraf foutieve informatie bleek te zijn werd destijds naar de media gelekt die het als waarheid publiceerde (Ricks, 2006, 54-56). Op deze manier had de media eveneens haar invloed op de inlichtingendiensten, die soms de pers als bron gebruikten (SCI, 2004, 326). Dit alles veroorzaakte een vicieuze cirkel over de waarheid. Het gevolg was dat grote hoeveelheden van de Amerikaanse bevolking geloofden in de inmenging van Irak in de aanslagen van 9/11 (Gallup, 2003).

Falende oppositie

Ondanks de grote steun en druk vanuit de bevolking waren een aantal groepen tegen de oorlog (Ricks, 2006, 22). Echter, naar hen werd niet geluisterd door de politieke elite (Clarke, 2004, 243). Binnen het *Congress* waren een aantal politici kritisch tegenover het plan om Irak aan te vallen. Politieke belangen weerhielden de meerderheid van het *Congress* ervan de voor- en nadelen van een oorlog kritisch te bekijken en wellicht tegen het plan te stemmen. Het zou de Republikeinen namelijk niet mooi staan hun president af te vallen in deze moeilijke en chaotische tijd. De Democraten hadden slechte ervaringen met oppositie tegen offensief beleid (Ricks, 2006, 62). Geen enkele democraat die in 1990 tegen de inmenging in Koeweit was geweest was daarna nog in staat geweest de politieke ladder op te klimmen richting presidentschap.

Binnen de militaire top waren er veel mensen het oneens met de ideeën van de Bush administratie. Een succesvolle inval zou een kostbare opgave zijn; het zou een grote strijdkracht vereisen en een risicovolle oorlog worden (Clarke, 2004, 143). Bovendien zou een

inval in strijd zijn met het internationale wetten. Daarbij zou een inval niet het gewenste effect hebben. Volgens Clarke (2004) zou een inval in een olie-rijke Arabische staat zorgen voor meer afkeer van de Arabische wereld tegen de VS, wat een ideale bodem zou zijn voor anti-Amerikaanse terreurgroepen als Al-Qaeda om nieuwe mensen te werven. De elite binnen de Bush administratie had echter haar oordeel over Irak al geveld en was niet bereid naar professionals te luisteren die hen anders zouden vertellen (Clarke, 2004, 243).

Uit deze analyse blijkt dat de verkeerde aannames binnen de Amerikaanse inlichtingendiensten en de vastberadenheid van de Amerikaanse neoconservatieven veel invloed hebben gehad op de politieke elite. Deze politieke elite heeft vervolgens de koers van het Amerikaanse buitenlandbeleid veranderd, wat uiteindelijk resulteerde in een aanval op Iraaks grondgebied. Uit deze analyse blijkt dus dat niet alleen het wereldsysteem invloed kan hebben het gedrag van staten, maar factoren binnen staten evenzeer. Dit komt volgens Booth (1979) doordat de aannames waarop staten hun eigen gedrag baseren en waarop ze het gedrag van andere staten analyseren is gebaseerd op de aannames die mensen maken.

De aannames van mensen zijn niet altijd accuraat of rationeel (Booth, 1979, 129-133). In het geval van de Irakoorlog heeft de Amerikaanse politieke elite ervoor gekozen de schuld van 9/11 niet alleen bij Al-Qaeda te leggen, maar tevens bij Irak. Hierdoor hoefde de VS niet alleen de confrontatie aan te gaan met een nieuwe en niet-statelijke vijand, waarvan de VS niet wist of en hoe deze verslagen moest worden. Op deze manier kon de VS eveneens het gevoel van angst verminderen door een bekende vijand te verslaan, namelijk een staat. Zo werd gedacht een makkelijkere oplossing te creëren voor een veel ingewikkelder veiligheidsprobleem.

Toetsing

Het offensief realisme, aan de hand van de uitleg van Mearsheimer, is volgens mijn hypothese niet in staat het ontstaan van de Irakoerlog te verklaren, omdat deze theorie ervan uit gaat dat het gedrag van alle staten in de wereld verklaard en voorspeld kan worden door alleen te kijken naar de werkingen van het internationale systeem. Wanneer er wordt gekeken naar het internationale systeem en de situatie tussen Irak en de VS is de aanval van de VS namelijk niet te verklaren.

Volgens het offensief realisme zijn staten namelijk rationele actoren die alleen een ander land zouden binnenvallen als dit haar eigen macht vergroot en wanneer de kosten van deze aanval niet hoger zijn dan de baten ervan (Mearsheimer, 2001, 37). In het geval van de VS zou dit, als enige regionale hegemoon zijnde, betekenen dat de VS alleen zou aanvallen als de status quo dreigt te veranderen of wanneer een andere grootmacht een directe dreiging vormt voor de VS. Beide situaties waren echter niet van toepassing op de situatie van Irak.

De periode rondom 9/11 laat een grote omkeer zien in de houding van de VS tegenover Irak. In deze periode is er echter geen grote verschuiving geweest in de positie van Irak, er waren geen dreigementen tegenover haar buurlanden en van een opbouw van militaire capaciteiten was eveneens geen bewijs. Deze constanten binnen het wereldsysteem kunnen de verandering in retoriek die de VS had tegenover Irak volgens het offensief realisme niet verklaren.

De dreiging die de VS van Irak voelde is daardoor eveneens niet te verklaren volgens het offensief realisme. Volgens de aannames van Mearsheimer zou de angst tussen de VS en Irak juist minder moeten zijn dan meer. Zo zou het geloof van de VS in het nucleaire wapenprogramma van Irak juist moeten leiden tot minder angst, omdat het fenomeen van *mutual deterrence* beide staten ervan zou moeten weerhouden een oorlog uit te lokken. Daarbij worden de VS en Irak uit elkaar gehouden door enorme oceanen, waardoor een oorlog zou worden bemoeilijkt en kostbaarder zou zijn. De enige partij die in deze situatie een voordeel had was de VS zelf, met haar uitgebreide militaire infrastructuur in de Golfregio.

Daarbovenop was de machtsverdeling tussen de VS en Irak sterk in het voordeel van de VS. De VS was in de tijd van de aanval op Irak namelijk de enige regionale hegemoon in de wereld. Geen enkele andere staat op de wereld had zoveel macht dat het in staat was de regio te domineren. Irak was daarentegen geen regionale hegemoon en zou voor deze positie sterk moeten concurreren met Iran. Het was immers niet voor niks dat de VS in de jaren '90

een beleid van *dual containment* in zette in de Golfregio. Daarbij ging Iran gebukt onder de economische sancties van de VN, waardoor een verdere opbouw van haar legers werd belemmerd. Alles bij elkaar genomen zou een aanval van Irak tegen de VS dus zeer onaantrekkelijk en onwaarschijnlijk zijn geweest.

Het ontstaan van de Irakoerlog is dus niet te verklaren aan de hand van het offensief realisme. Volgens deze theorie wordt het gedrag van staten alleen maar bepaald aan de hand van het wereldsysteem. Interacties tussen staten bepalen of er wel of geen dreiging heerst voor een grootmacht en dus ook of er wel of geen offensieve maatregelen genomen moeten worden. De omstandigheden waarin de VS en Irak zich bevonden zou volgens dit perspectief betekenen dat de VS niks te vrezen had en een oorlog dus onnodig zou zijn.

Tegen alle verwachtingen van het offensief realisme in was de VS zo angstig voor Irak dat het juist wel een oorlog met deze staat is begonnen. Dit betekent dus dat er andere factoren invloed hebben gehad op het gedrag van de VS die door het offensief realisme niet kunnen worden verklaard en waardoor de VS toch ten oorlog is gegaan. Een van deze factoren is volgens mijn analyse een binnenlandse aanslag gepleegd door een niet-statelijke actor.

De aanslagen van 9/11 hebben een grote invloed gehad op het angstgehalte binnen de VS. De aanslagen waren een bewijs dat zelfs de machtigste staat van de wereld niet resistent was tegen aanslagen. Het probleem van deze aanslag en de daaropvolgende angst was echter dat de aanslag was gepleegd door een niet-statelijke actor, de terroristische groepering Al-Qaeda. Als niet statelijke actor zou deze groep volgens het offensief realisme geen invloed mogen hebben op het gedrag van een staat. Staten baseren hun eigen gedrag immers op het gedrag van andere staten. Toch heeft deze groepering met haar acties genoeg angst binnen de VS weten te zaaien dat de VS haar veiligheidsstrategie ging aanpassen, ook al was geen enkele andere staat hier de oorzaak van.

Het probleem van de terreuraanslagen en de daaropvolgende verhoogde angst was dat het onduidelijk was waar de dreiging nu precies vandaan kwam. Er was namelijk geen staat die kon worden aangewezen als dreiging en dus ook geen oorlog die zomaar gevoerd kon worden. Het gevolg was dat inlichtingendiensten alle risico's op verdere aanvallen wilden uitsluiten en iedere mogelijke dreiging als serieuze reële dreiging gingen opvatten. Hierdoor werd het idee van massavernietigingsprogramma's niet meer een mogelijkheid, maar een dreigende waarheid.

De onzekerheid van waar de dreiging nu precies vandaan kwam werd daarbij slim gebruikt door de neoconservatieven. In plaats van de terreurgroep zelf aan te pakken waren

zij een staat aan als veroorzaker van de aanslagen, Irak. Dit gaf de politieke elite een makkelijke oplossing voor een ingewikkeld probleem. Met deze gedachte hoefden ze namelijk niet volledig te richten op een niet-statelijke dreiging, maar werd het probleem duidelijk afgebakend binnen de grenzen van Irak. Het gevolg was dat de mensen die invloed hadden op de veiligheidsstrategie van de VS geen oren meer hadden naar het ingewikkelde verhaal achter de aanslagen en evenzeer niet geïnteresseerd waren in een andere oplossing.

Daarbij genoot de politieke elite van weinig weerstand voor het idee om Irak binnen te vallen. Het grootste deel van de politiek was meer bezorgd over hun eigen politieke positie dan over de gevolgen van een oorlog. De bevolking was gechoqueerd door 9/11 en had logischerwijs de behoefte aan nieuwe veiligheid. De aanname dat het probleem van hun veiligheid bij een staat lag, in plaats van een moeilijk te definiëren vijand zoals een terreurgroep, heeft er vervolgens voor gezorgd dat de bevolking, net als de politiek, de schuld in de schoenen van Irak heeft geschoven. Hierbij werden ze geholpen door de media, die deze aanname eveneens niet in twijfel trokken.

Volgens het offensief realisme kan het gedrag van staten alleen worden beïnvloed door het wereldsysteem en de handelingen van staten binnen dit systeem. Echter deze analyse over het ontstaan van de Irakoorlog laat zien dat dit niet de enige factoren zijn die invloed kunnen hebben op het gedrag van een staat. Zo kunnen ingrijpende binnenlandse gebeurtenissen zoals de aanslagen van 9/11 evengoed het gevoel van angst binnen een staat verhogen. Hierdoor hebben niet alleen staten invloed op het angstgevoel van staten, maar kunnen ook niet-statelijke actoren zoals Al-Qaeda hier een belangrijke rol in spelen. Daarbij staat het handelen van een staat volgens deze analyse niet los van het handelen van de mensen binnen een staat. De aannames die door mensen worden gemaakt blijken de basis te zijn voor aannames waarop staten zoals de VS hun acties kunnen baseren.

Conclusie

Uit dit onderzoek is gebleken dat het offensief realisme niet in staat is het ontstaan van de Irakoorlog te verklaren. 9/11 creëerde een angst in de VS die niet te verklaren was door het offensief realisme, omdat deze werd veroorzaakt door actoren die volgens deze theorie geen invloed zouden mogen hebben op de grootmacht. Het gevolg was dat hierop volgende maatregelen en aannames binnen de Amerikaanse inlichtingendiensten en Amerikaanse politiek evengoed niet verklaard konden worden door het offensief realisme.

Daarbij had de theorie geen verklaring voor de invloed die de neoconservatieven hadden op het beeld dat over de wereld en met name Irak geschetst werd. Daar waar het offensief realisme, aan de hand van het wereldsysteem, het beeld schetste dat de VS gebaat was bij het behouden van de status quo, schetste de neoconservatieven het beeld dat de status quo juist een dreiging vormde voor de veiligheid van de VS. Door de gunstige positie van een aantal neoconservatieven binnen de Bush administratie en de *window of opportunity* die werd gecreëerd door 9/11 wonnen de neoconservatieven de theoretische strijd van het offensief realisme.

Dat het offensief realisme het ontstaan van de Irakoorlog niet heeft kunnen voorspellen of verklaren, maar ook niet heeft kunnen voorkomen, betekent niet dat het offensief realisme geen belangrijke theorie meer is binnen de internationale betrekkingen, of dat de theorie in de tegenwoordige wereld niet meer bruikbaar is. In de tijd van de Bush sr. administratie (1989-1993) en de Clinton administratie (1993-2001) kwam het buitenlandbeleid van de VS regelmatig overeen met de aannames van het offensief realisme. Beide presidenten probeerden de status quo te behouden door alleen oorlog te voeren op het moment dat de status-quo in het geding kwam en breidden alleen hun militaire macht uit als dit vreedzaam kon gebeuren.

Daarbij betekent een nederlaag voor het offensief realisme in het geval van de Irakoorlog niet dat het op andere plekken in de wereld en in andere situaties vandaag de dag niet haar vruchten afwerpt. Bovendien zou het offensief realisme in de toekomst wederom een belangrijke rol kunnen spelen binnen de Amerikaanse politiek. De oorlog met Irak heeft tot op heden namelijk niet gezorgd voor democratie in de staat en evenmin in de omringende staten. Het beleid van de neoconservatieven heeft tot nog toe niet haar vruchten afgeworpen, wat zou kunnen betekenen dat in de toekomst beter geluisterd gaat worden naar de standpunten van de offensief realisten en deze theorie nog lang gebruikt kan blijven worden.

Bibliografie

- Baylis, J., Smith, S., Owens. (2017). *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*. Oxford: Oxford University Press.
- Bennis, P. (2003). *Understanding the US-Iraq Crisis: A Primer* [Pamphlet of the Institute for Policy Studies]. Geraadpleegd van <https://www.uni-muenster.de/PeaCon/global-texte/g-w/ag-texte/01-03%20Understanding%20the%20US-Iraq%20Crisis.pdf>
- Booth, K. (1979). *Strategy and Ethnocentrism*. London: Croom Helm.
- British Broadcasting Corporation. (2003, 4 februari). Full Tekst of Benn Interview with Saddam. Geraadpleegd op: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_politics/2726831.stm
- Clarke, R.A. (2004). *Against All Enemies: Inside America's War on Terror*. New York: Free Press.
- Cable News Network. (2003, 10 januari). Search for the 'smoking gun'. Geraadpleegd van <http://edition.cnn.com/2003/US/01/10/wbr.smoking.gun/>
- Cable News Network. (2003, 18 maart). Bush: 'Leave Iraq within 48 hours'. Geraadpleegd van <http://edition.cnn.com/2003/WORLD/meast/03/17/sprj.irq.bush.transcript/>
- Cable News Network. (2003, 20 maart). Bush Declares War. Geraadpleegd van <http://edition.cnn.com/2003/US/03/19/sprj.irq.int.bush.transcript/>
- Cox, M. (2002). American Power before and after 11September: Dizzy with Success? *International Affairs*, 78(2), 261-276.
- Flibbert, A. (2006). The Road to Baghdad: Ideas and Intellectuals in Explanations of the Iraq War. *Security Studies*, 15(2), 310-352.
- Gause, F.G. III. (2010). *The International Relations of the Persian Gulf*. Cambridge: University Press.
- Gallup (2003, 24 maart). Seventy-Two Percent of Americans Support War Against Iraq. Geraadpleegd van <https://news.gallup.com/poll/8038/seventytwo-percent-americans-support-war-against-iraq.aspx>
- Galbraith, P.W. (2006). *The End of Iraq: How American Incompetence Created a War Without End*. Geraadpleegd van <http://site.iugaza.edu.ps/kshaath/files/2010/10/The-End-of-Iraq-Peter-Galbraith1.pdf>
- Harvey, F.P. Explaining the Iraq War: Counterfactual Theory, Logic and Evidence. Cambridge: University Press.
- Intelligence Community (2002). *Iraq's Weapons of Mass Destruction Programs*. Washington: American Press Institute.

- Jakobsen, T.G. (2012). Why Did the United States Invade Iraq in 2003? *Popular Social Science*. Opgevraagd van <http://www.popularsocialscience.com/2012/10/25/why-did-the-united-states-invade-iraq-in-2003-2/>
- Johnson, D.D.P., Phil, D. & Thayer, B.A. (2016). The Evolution of Offensive Realism. *Politics and the Life Sciences*, 35(1), 1-26.
- Labs, E.J. (1997). Beyond Victory: Offensive Realism and the Expansion of War Aims. *Security Studies*, 6(4), 1-49.
- Mearsheimer, J.J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton.
- Mearsheimer, J.J. & Walt, S.M. (2003). An Unnecessary War, *Foreign Policy*, 134(1), 50-59.
- Pashakhanlou, A.H. (2013). Back to the Drawing Board: A Critique of Offensive Realism. *International Relations*, 27(2), 202-225.
- National Broadcasting Company. (2003, 14 september). Transcript for Sept. 14. Geraadpleegd van http://www.nbcnews.com/id/3080244/ns/meet_the_press/t/transcript-sept/#.WyeiBIUzbIU
- Reilly, D.A. (2003). The Power Politics Game: Offensive Realism in Theory and Practice. *Simulation & Gaming*, 34(2), 298-305.
- Ricks, T.E. (2006). *Fiasco: The American Military Adventure in Iraq*. New York: The Penguin Press.
- Schmidt, B.C. & Williams, M.C. (2008). The Bush Doctrine and the Iraq War: Neoconservatives Versus Realists. *Security Studies*, 17(2), 191-220.
- Select Committee on Intelligence. (2004). U.S. Intelligence Community's prewar Intelligence Assessments on Iraq.
- Sterling-Folker, J. (2006). *Making Sense of International Relations Theory*. Boulder: Rienner
- The Guardian. (2002, 7 oktober). Transcript: George Bush's speech on Iraq. Geraadpleegd van <https://www.theguardian.com/world/2002/oct/07/usa.iraq>
- Yordán, C.L. (2006). America's Quest for Global Hegemony: Offensive Realism, the Bush Doctrine, and the 2003 Iraq War. *Theoria: A Journal of Social and Political Theory* 53(2), 1-34.
- Verenigde Naties Veiligheidsraad. (1991, 8 april). Resolutie 687. Geraadpleegd op: 06-06-2018, van <http://www.un.org/Depts/unmovic/documents/687.pdf>